

"אלו צדיק שאין ארץ ארץ... תלמוד יורה"
ארץ מיניא' או ארץ מקסימא' ?

מנחה 33

2) ארץ מקסימא מנחה 33

המבנינים עומדים בצפון ופניהם לדרום
והמוציאין עומדים בדרום ופניהם נ' בצפון
ואלו מושבין ואלו מניחין וטפחו של זה
לכנגד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד
ר' יוסי אומר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין
אף ר' היא היתה תמיד ו' "

ג.מ' (ה) תניא רבי יוסי
אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר
את החדשה ערבית אין בכך כלום אלא מה
אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא
לחם א"ר אמי מדבריו של ר' יוסי נלמד

אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות
לא ימוש (את) ספר התורה הוה מפוך אמר רבי יוחנן משום ר' שון בן יוחי
אפי' לא קרא אדם אלא קריח שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה
אסור לאומרו בפני עמי הארץ ורביא אמר מצוה לאומרו בפני עמי הארץ : שאל בן דמה בן אוחזי של ר'
ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית קרא עליו המקרא הוה
לא ימוש ספר התורה הוה מפוך והגית בו יומם ולילה צא וברוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה
ולמד כה חכמת יונית ופליגא דר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן פסוק זה אינו לא
חיבה ולא מצוה אלא ברכה ראה הקב"ה את יהושע שדברי תורה חביבים עליו ביותר שנאמר ומושרתי יהושע
בן נון נער לא ימוש מתוך האהל אמר לו הקדוש ברוך הוא יהושע כל כך חביבין עליך דברי תורה לא ימוש
ספר התורה הוה מפוך תנא דבי ר' ישמעאל דברי תורה לא יהו עליך חיבה ואי אתה רשאי לפסור עצמך
מן

מנהגא (pe)

וב' מהטקט בדכ
נכפ"י תלכו עמרים ופרכות ול' יתמטל מלכו כל סיום וכן כניס ונכשבין חוט חלה נככה ומלכו קלה

3)

4)

רמב"ם ה"א תורה

ח קל-איש מישראל ח"ב" בתקמוד-תורה, בין עני בין עשיר,
בין עש"ם בגופו בין בעל יסורין", בין נחור בין שקיה זקן
גדול שתשש" כחו. אפילו היה עני המתפרנס מן-הצדקה ומסור
על-הפתחים, נאפלו בעל אשה וקנים* - ח"ב לקבצ' לו זמן לתקמוד-
תורה ביום ובליקיה", שגאמר: והגית בו יומם וליקיה (יהושע א, ח).

שמוא (ג"ק)

מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר
ששבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך
והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא
הא קמ"ל דשרי ליה לאניש לזרווי נפשיה
ואמר רב גידל אמר רב יהאומר אישבים
ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול
נדר לאלהי ישראל והלא מושבע ועומד (ה)
הוא *ואין שבועה הלה על שבועה מאי
קמ"ל דאפי' זרווי בעלמא היינו דרב גידל
קמייאת הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה
בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי
חייל שבועה עליה א"ר גידל א"ר יהאומר

שמוא זכרון 42 א' 42

ארור איש אשר ילמד את בטחמה
יוניח - והא דמשמע לקמן
בסוף שתי הלוח (דף נט:) דמי שלמד
כל התורה כגון בן דמא בן אחוה של
ר' ישמעאל שרי חי' לאו משום דכתיב
לא ימוש וליד אפי' לא קרא אדם חלה
קרי' וליד אפי' קיים מלכות
לא ימוש משמע דשרי היינו סיכא דליכא
טורף דשמהוה קרוב ללכות כדאשכחן
בטועה (דף נט:) דשל בית רבן גמליאל
החירו להם ללמד חכמה יונית מפני
שקרובין ללכות ומה שלא החירו לו
ר' ישמעאל סמא לא היה כל כך טורף לטור כמו בר"ר

ג' מנחה 30

7) שמוא ג' 42

ואספת בנגך מה ה"ל לפי שנה' לא ימוש
ספר התורה הוה כפיך יכול דברים ככתבן
ה"ל ואספת דנגך הנהג בהן כנהג דרך ארץ דברו ר' ישמעאל ר"ש בן יוחי
אומר אפשר אדם חרש בשעת דרישה וזרע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא
קצירה ורש בשעת דרישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא
בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנה'
ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום:
מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנה' ואספת דנגך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים:
נעשית על ידן שנה' ועבדת אח אייבך וגו' אמר אביי הרבה עשו כרבי
ישמעאל ועלתיבין בר' שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן א"ל רבא לרבנן
במפאת מנייט ביומי ניסן וביומי חשרי לא תתחו קמאי כי היכי דלא
תטרדו במונייט טלא שחא : אמר רבה בר בר תנה א"ר יוחנן משום רבי

קאמער גדר גדול גדול כלומר גדול מסובח הוא זה וראוי לעשות כן א"ה היינו דרב גדול קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו'.

8

↑ רבי'ן א ת

והנה חילוק זה שבין מצות ידיעת התורה כולה למצות והגית בו יומם ולילה [שזו נדחית מפני מ"ע שא"א לעשות ע"י אחרים ולא מצות ידיעת התורה דעדיפא מינה] הוזכר ג"כ בתוספת דמנחות דס"ד ע"ב ד"ה ארוך בו לענין לימוד חכמת יונית דמי שלמד כבר כל התורה כולה כבן דמא שרי ליה דוקא [ולא למי שלא למד עדיין] למ"ד דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימיש והיינו רשב"י במנחות דצ"ט והשתא א"ש דלק"מ קושיות יפ"מ דברני רשב"י אהדדי דברפ"ו דברכות פליג רשב"י אר"י דאמר יכול דברים ככתבם כו' ע"ש בפ"ק דפאה שהניח בצ"ע ולפ"מ ב' התוספת א"ש דבברכות מיירי בתחלת לימודו שלא למד עדיין כל התורה כולה כדקאמר התם תורה מה תהא עליה פירש שדא יוכל לבא לעולם לידי ידיעת התורה כולה כשיחרוש בשעת חרישה וזו"ע כו' ע"ש דבהכי מיירי כל הסוגיא עלתה בידם כו' זה וזה נתקיים כו' זו"ו לא נתקיים כו' דהיינו ידיעת התורה כולה כמו תלמודו מתקיים בידו דפ"ה דעירובין ובמנחות מיירי דומי' דבן דמא (שסמכו ענין לו בגמ' שם) שלמד כבר כל התורה כולה ויודעה היטב רק שצריך לקיים מצות לא ימיש בפ"א לרבי אמי ובק"ש שו"ע לרשב"י ואח"כ יכול לעסוק בחכמת יונית אם יש לו צורך בה לצרכיו (ע' יפ"מ פ"ק דפאה) מפני שקרוב למלכות אלא שאינו צורך צבור כמ"ש התוספת שם וה"ה שיכול לעסוק בשאר צרכיו ומו"מ אחר שלמד כבר כל התורה. וא"ש דל"פ ר"ש אבריתא דפ"ק דקדושין דחייב ללמד את בנו אומנות אחר שלימדו תורה ומשמע התם דליכא מאן דפליג עליה ע"ש ובר"ש רפ"ק דפאה ב' ירוש' דר"ש תני ובחרת בחיים כו' (והא דמוקי ר"ש קרא דואספת דגנך באין עושין רצונו היינו משום דבתחלת לימודו ע"כ מלאכתו נעשית ע"י אחרים בעושי רצונו וא"כ אחר שלמד כל התורה בודאי ג"כ א"צ לעבוד בעצמו מאחר שיש לו כבר מי שיעשה מלאכתו) ור"י דאסר לבן דמא ללמוד חכמת יונית אע"ג דס"ל אפילו בתחלי לימודו הנהג בהן מנהג ד"א היינו משום

9
ר"ה ר"ה
א"א א"א
ר"ה ר"ה
ר"ה ר"ה

להשתדל קצת היום בפרנסתו, הא לא הכי לא מיסטר כדאייתא במנחות¹⁸⁷. ונראה עוד לפרש דלאו דוקא נקט ק"ש, אלא לומר דשבועת והגית בו יומם ולילה היינו שיתעסק בתורה בכל מקום שירצה, בתורה שבכתב או שבע"פ, ואינו משבע על פרק זה ועל מסכתא זו¹⁸⁸, הילכך בנשבע או נדר בפרק זה או במסכתא זו חיילי עליה, הרי זה כמי שנשבע שיאכל פת היום ואחר כך נשבע שיאכל ככר זו היום, דחילא עליה שבועה סנייה נמי, דלאו עלה אשתבע בקדמייתא אלא על כל לחם שירצה ואף זו כיוצא בה, וזה נראה לי נכון.

ל' שבט תש"ז

והלא משבע בזה פניו נארי קמ"ל דשרי לזרוי נפשיה היינו דרב גדול קמ"ל¹⁸⁹. ומדרינן דכיון דאיבעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית חילא שבועה עליה. פירוש הא דאמרינן דאיבעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ונפיק מחובת והגית בו יומם ולילה, היינו בדלא איפשר ליה¹⁸⁸ טפי, שצריך

10

והתלמוד תורה. נמי אין לה שיעור לא למטה ולא למעלה. דכתיב והגית בו יומם ולילה. וא"כ אין לה שיעור למעלה. ולמטה נמי דפעמים כתיבה אחת פוער והא דאייתא בנמרא קרא קריאת שמע ערבית כאילו קיים והגית בו יומם ולילה. לא בא לאפוקי שאינו יוצא כתיבה א' אלא ק"ש הוא חיוכ על כל אחד לקרות שחרית וערבית וע"ז אמרו דאם קרא כו' או חסילוי תיבה א' א"צ ללמוד ויוצא בק"ש. והא דכתיב והגית כו' כיון שיוצא כתיבה אחת היינו דחילו לא הוי כתיב והגית א"א שאינו כתיב אלא תיבה א' ולא יותר אף שיש לו פנאי ללמוד לכך נאמר והגית גו' לומר שחייב אדם ללמוד תורה יום ולילה, אך אם כתיב לעסוק במורה או בדרך ארץ שהוא ג"כ מורה, אזי כוא פוער את עצמו כתיבה אחת, ונקט ההגה הא דאין לת"ח שיעור למטה להורות שצריך האדם מחד מחד לחנך את התורה דככל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מורה בפ"ע והראיה שיוצא כתיבה אחת מנות לימוד התורה שהיא שקולה נגד כל המצוות והכלל בזה שאין מנענין ת"ח חסילו מורה א"א יכולה להעשות על ידי אחרים והכלל מחייב בזה מפני שכל תיבה ותיבה בפ"ע הוא מורה גדולה והיא שקולה נגד כולם. א"כ בשלומד למשל דף א' מקיים כמה מצוות מנות. וא"כ כודאי יותר טוב לקיים מאה מנות ממורה אחת, רק כשאי אפשר לקיים ע"י אחר חזי רבאי לבעל ולזה שונה התנא הא דת"ח אין לה שיעור למטה להורות כנ"ל או כשצריך לאכול שהוא ג"כ מורה ולולא זאת לא היה לנו פנאי לעשות, ח"וה מורה או לאכול דכתיב והגית בו יומם ולילה. לכך משמענו דלפעמים אף כתיבה אחת יוצא:

11
ל"א
ל"א
ל"א
ל"א